

УДК 342.9

DOI [https://doi.org/10.32689/3083-7731-2026-2\(38\)-97-104](https://doi.org/10.32689/3083-7731-2026-2(38)-97-104)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Устинова І. П., Бандар Н.

MAIN CHALLENGES IN THE IMPLEMENTATION OF UKRAINE'S MIGRATION POLICY IN THE COUNTRIES OF THE MIDDLE EAST

Iryna Ustynova, Nizar Bandar

Анотація

У статті досліджено сучасні особливості реалізації міграційної політики України у відносинах з державами Близького Сходу в умовах глобалізаційних процесів, зростання міжнародної мобільності населення та трансформації світових міграційних потоків. Проаналізовано основні напрями міграційної взаємодії України з країнами регіону, зокрема у сфері трудової, освітньої та вимушеної міграції, а також визначено роль держав Близького Сходу у системі зовнішніх міграційних зв'язків України.

Особливу увагу приділено дослідженню правових, організаційних та інституційних проблем реалізації державної міграційної політики. Встановлено, що сучасні міграційні процеси характеризуються недостатнім рівнем нормативно-правового забезпечення окремих напрямів міжнародного співробітництва, обмеженістю механізмів захисту прав та законних інтересів громадян України за кордоном, а також наявністю ризиків, пов'язаних із нелегальною міграцією, торгівлею людьми та порушенням трудових прав українських мігрантів.

У роботі проаналізовано вплив сучасних геополітичних викликів, зокрема наслідків повномасштабної збройної агресії проти України, на формування нових міграційних тенденцій та зміну пріоритетів державної міграційної політики. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів міждержавної взаємодії з країнами Близького Сходу у сфері міграції, працевлаштування, консульського захисту громадян та обміну міграційною інформацією.

На підставі проведеного дослідження визначено перспективні напрями розвитку міграційної політики України, серед яких удосконалення законодавчої бази, розширення договірно-правового співробітництва з державами регіону, посилення інституційної спроможності органів державної влади у сфері міграції, а також впровадження сучасних механізмів захисту прав українських громадян за кордоном. Зроблено висновок, що підвищення ефективності реалізації міграційної політики України в країнах Близького Сходу є важливою передумовою забезпечення національних інтересів держави, зміцнення міжнародного співробітництва та формування збалансованої системи управління міграційними процесами.

Ключові слова: міграційна політика, міжнародна міграція, країни Близького Сходу, міжнародне співробітництво, міграційні процеси.

Abstract

The article examines the current features of the implementation of Ukraine's migration policy in relation to the countries of the Middle East in the context of globalization, increasing international mobility, and the transformation of global migration flows. The main areas of migration cooperation between Ukraine and the countries of the region are analyzed, particularly in the fields of labor migration, educational mobility, and forced migration. The study also identifies the role of Middle Eastern countries within Ukraine's system of external migration relations.

Special attention is paid to the analysis of legal, organizational, and institutional challenges affecting the implementation of state migration policy. It is established that contemporary migration processes are characterized by an insufficient level of legal regulation in certain areas of international cooperation, limited mechanisms for protecting the rights and legitimate interests of Ukrainian citizens abroad, as well as the existence of risks associated with irregular migration, human trafficking, and violations of the labor rights of Ukrainian migrants.

The article examines the impact of current geopolitical challenges, particularly the consequences of the full-scale armed aggression against Ukraine, on the formation of new migration trends and the transformation of national migration policy priorities. The necessity of improving mechanisms of interstate cooperation with Middle Eastern countries in the fields of migration management, employment, consular protection of citizens, and migration information exchange is substantiated.

Based on the findings of the study, perspective directions for the development of Ukraine's migration policy are identified, including the improvement of the legislative framework, expansion of bilateral legal cooperation with the states of the region, strengthening the institutional capacity of public authorities responsible for migration governance, and implementation of modern mechanisms for protecting the rights of Ukrainian citizens abroad. It is concluded that enhancing the effectiveness of Ukraine's migration policy in the Middle East is an important prerequisite for safeguarding national interests, strengthening international cooperation, and establishing a balanced system of migration management.

Key words: migration policy, international migration, Middle East countries, international cooperation, migration processes.

1. Вступ. У сучасних умовах глобалізації міжнародна міграція перетворилася на один із ключових факторів соціально-економічного розвитку держав, впливаючи на ринки праці, демографічну ситуацію, національну безпеку та міждержавні відносини. Для України питання формування та реалізації ефективної міграційної політики набуває особливого значення у зв'язку з посиленням зовнішніх міграційних процесів, зростанням масштабів трудової міграції, вимушеним переміщенням населення внаслідок збройної агресії Російської Федерації та необхідністю захисту прав і законних інтересів громадян України за кордоном.

Особливе місце у системі зовнішньополітичних та міграційних відносин України посідають держави Близького Сходу, які останніми роками демонструють зростаючу економічну та політичну роль у міжнародних процесах. Регіон характеризується високою динамікою міграційних потоків, значною концентрацією іноземної робочої сили та активним розвитком міжнародного співробітництва у сфері праці, освіти та інвестицій. У зв'язку з цим країни Близького Сходу поступово стають важливим напрямом трудової, освітньої та ділової міграції громадян України.

Разом із тим реалізація міграційної політики України у відносинах з державами Близького Сходу супроводжується низкою правових, організаційних та інституційних проблем. Серед них особливої уваги потребують питання правового забезпечення міграційних процесів, захисту прав українських трудових мігрантів, розвитку двостороннього співробітництва у сфері міграції, протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми, а також удосконалення механізмів консульського супроводу громадян України за кордоном.

Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю адаптації державної міграційної політики до сучасних геополітичних викликів, забезпечення ефективного управління міграційними процесами та посилення міжнародного співробітництва з державами Близького Сходу. Вивчення зарубіжного досвіду та аналіз існуючих проблем реалізації міграційної політики дозволяють сформулювати науково обґрунтовані

пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства та підвищення ефективності державного управління у зазначеній сфері.

2. Матеріали та методи. Обрана тема наукового дослідження потребує застосування різноманітних наукових методів і підходів для отримання якісних результатів. Тому для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналіз; системний метод; аналітичний тощо. Метою статті є дослідження особливостей реалізації міграційної політики України у відносинах з державами Близького Сходу, визначення проблем правового регулювання міграційних процесів, оцінка ефективності існуючих інституційних механізмів та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення державної міграційної політики відповідно до сучасних міжнародно-правових стандартів.

3. Результати та обговорення. Доцільно зазначити, що окрім гуманітарного виміру, у таких умовах актуалізується й безпековий аспект. Масові переміщення населення, особливо у регіони з підвищеним рівнем нестабільності, можуть сприяти зростанню соціальної напруги та навіть ескалації конфліктів у приймаючих державах. Зокрема, за висновками окремих дослідників, потоки біженців можуть виступати чинником транснаціонального поширення внутрішніх збройних конфліктів, як це мало місце, наприклад, у Руанді, особливо за наявності етнополітичних чи ресурсних суперечностей [1].

У зв'язку з цим у науковому середовищі дедалі більшого поширення набувають розширені підходи до визначення поняття «біженець», закріплені у регіональних міжнародних актах, зокрема Картахенській декларації 1984 року [2] та Конвенції ОАЄ 1969 року [3]. Вони передбачають надання захисту не лише у випадках індивідуального переслідування, але й за умов зовнішньої агресії, внутрішніх конфліктів, масових порушень прав людини чи інших обставин, що суттєво порушують громадський порядок. Такий підхід узгоджується з сучасним розумінням міграційної кризи та свідчить про необхідність більш гнучкого правового реагування на нетипові ситуації.

Водночас міграційну кризу не слід розглядати виключно крізь призму інтересів держав-реципієнтів. У ширшому контексті вона є викликом для всієї міжнародної спільноти, оскільки ставить під сумнів ефективність глобальної системи колективної відповідальності за захист осіб, змушених залишати свої домівки. Особливо гостро постає проблема нерівномірного розподілу навантаження, зокрема між країнами першого прийому в Європейському Союзі та більш економічно розвиненими державами-членами, що зумовлює потребу у формуванні дієвого механізму міжнародної солідарності, який передбачав би не лише фінансову підтримку, але й запровадження систем переселення, надання правової допомоги, координацію дій та обмін інформацією на міждержавному рівні.

Цікавим є підхід, який визначає «європейську міграційну кризу» як негативне соціальне явище в межах європейського простору, зумовлене сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників, а також політичних і економічних передумов. Наслідком цього є порушення стану рівноваги, що проявляється у значному зростанні кількості мігрантів і досягає критичного рівня, який потребує невідкладного, якісно нового реагування, зокрема шляхом механізмів розподілу квот [4, с. 135].

У цьому контексті особливу увагу привертає досвід Європейського Союзу, де після кризи 2015–2016 років було здійснено спробу сформувати цілісну систему реагування. Спочатку це відбулося через запровадження тимчасових квот для переміщення шукачів притулку, а згодом шляхом перегляду Дублінського регламенту та впровадження нових інструментів у межах Нового пакту про міграцію та притулок [5]. Водночас зазначені заходи продемонстрували обмежену результативність, що зумовлено політичними розбіжностями між державами, недостатньою гнучкістю механізмів та проблемами їх практичної реалізації.

Паралельно у регіоні Латинської Америки спостерігається більш адаптивна динаміка правового реагування. Держави, які приєдналися до Картахенської декларації, виявили здатність оперативно змінювати нормативні підходи у відповідь на кризу, спричинену масовим переміщенням громадян Венесуели. Зокрема, було запроваджено спеціальні режими тимчасового захисту, спрощені процедури легалізації статусу, розширено гуманітарні коридори та інші механізми підтримки, що свідчить про те, що саме регіональний рівень часто забезпечує найбільш ефективне та контекстуально чутливе реагування на виклики міграційної кризи.

Для України проблема міграційної кризи має комплексний і багатовимірний характер. З одного боку, держава виконує функції транзитної території, а в окремі періоди, і країни призначення для мігрантів. З іншого боку, починаючи з 2014 року, Україна сама стала джерелом вимушеної міграції внаслідок збройної агресії російської федерації. Така подвійна роль суттєво ускладнює формування узгодженої державної політики у сфері захисту переміщених осіб, оскільки одночасно необхідно реагувати на внутрішні виклики, пов'язані з внутрішньо переміщеними особами, та виконувати міжнародні зобов'язання щодо іноземців, які шукають захисту. Ґрунтовний аналіз цих питань представлено у колективній монографії «Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти», де систематизовано законодавчі, адміністративні та міжнародні механізми забезпечення прав ВПО [6].

У цьому ж контексті деякі автори підкреслюють, що Україна, маючи один із найдовших сухопутних кордонів із країнами Східної Європи, потенційно може опинитися у становищі транзитної держави, подібно до Греції, Угорщини чи Сербії. Обмеження нелегальних маршрутів через Середземне море може спричинити їх зміщення, що стимулюватиме пошук альтернативних шляхів, у тому числі через територію України [4, с. 138].

Наведене, у свою чергу, актуалізує необхідність удосконалення нормативно-правових механізмів протидії нелегальній міграції, зокрема через впровадження ефективних процедур ідентифікації, реєстрації, доступу до захисту та повернення осіб, які незаконно перетинають державний кордон. Серед наукових праць, присвячених аналізу зарубіжного досвіду у цій сфері, варто відзначити дослідження Н. П. Тиндик, у яких розглядаються адміністративно-правові механізми протидії нелегальній міграції в європейських та інших країнах світу [7].

З правової точки зору, така ситуація вимагає не лише посилення прикордонного контролю, але й розроблення комплексної державної стратегії, орієнтованої на дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та захисту біженців, з урахуванням потенційного зростання міграційного навантаження. Важливою складовою такої стратегії є інформаційно-аналітичне забезпечення, що включає збір, систематизацію та використання даних про міграційні потоки для прийняття управлінських рішень. Як зазначається у спеціальній літературі, ефективно державне управління у сфері запобігання незаконній мі-

грації неможливе без розвиненої системи аналітичного моніторингу та належної координації діяльності відповідних органів [8].

У межах дослідження кримінально-правових аспектів протидії нелегальній міграції заслуговує на увагу позиція, яка аналізує сучасні підходи Європейського Союзу до боротьби з незаконною, зокрема трудовою, міграцією та роль кримінального законодавства у цьому процесі. У дослідженні підкреслюється, що ефективність таких заходів залежить не лише від санкцій за правопорушення, але й від загальної координації міждержавної політики в межах ЄС [9].

Водночас важливим є і філософсько-правовий вимір цієї проблематики. Зокрема, у навчальній літературі акцентується увага на взаємозв'язку правових механізмів протидії нелегальній міграції з цінностями громадянського суспільства, зокрема через посилення превентивної ролі освіти, формування правової свідомості та підвищення відповідальності державних інституцій перед суспільством [10].

Варто підкреслити, що повномасштабне вторгнення російської федерації у лютому 2022 року стало переломним чинником, який докорінно трансформував демографічну структуру та соціально-економічну ситуацію в Україні, спричинивши найбільшу за останні десятиліття кризу вимушеної мобільності в Європі. Відповідно до даних Організації Об'єднаних Націй, у період від початку широкомасштабної війни до кінця жовтня 2024 року чисельність населення України зменшилася майже на 10 мільйонів осіб, що становить близько чверті від довоєнного показника. Про це повідомила керівниця східноєвропейського регіонального відділення Фонду ООН у галузі народонаселення Флоренс Бауер [11; 12].

Таке скорочення зумовлене сукупністю факторів, серед яких масовий виїзд громадян за кордон, зниження рівня народжуваності, а також людські втрати внаслідок воєнних дій. У результаті мільйони українців набули статусу внутрішньо переміщених осіб, тоді як значна частина населення була змушена шукати захисту за межами держави. Зокрема, за інформацією Кароліни Ліндхольм Біллінг, представниці Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні, «...на сьогодні в Україні налічується близько 3,7 мільйона осіб, які залишаються внутрішньо переміщеними, тоді як ще приблизно 5,6 мільйона громадян отримали статус біженців за кордоном» [13].

Цей виклик має не лише гуманітарне, а й стратегічне значення, адже стабілізація ситуації та повернення людського капіталу є визначальними

передумовами післявоєнного відновлення й економічної реконструкції держави. У зв'язку з цим дослідження зазначеної проблематики, а також пошук нових підходів до формування та впровадження міграційної політики щодо вимушено переміщених осіб є надзвичайно актуальним.

Окрім викликів і проблем, наведених у таблиці, слід окремо підкреслити інституційну слабкість системи управління міграційними процесами в Україні. Вона проявляється у фрагментарності та неузгодженості управлінських рішень, а також у розпорошенні повноважень між різними державними структурами, що ускладнює формування цілісної міграційної політики та створення єдиної централізованої бази даних, що, своєю чергою, призводить до дублювання функцій і затримок у прийнятті ефективних рішень щодо регулювання міграційних процесів [14].

Додатково варто відзначити відсутність належного прогностичного аналізу міграційної динаміки. Управлінські підходи здебільшого мають реактивний характер, тоді як проактивне планування майже не застосовується. Недостатня розробленість моделей прогнозування міграційних потоків (відтоку та притоку населення) унеможливорює ефективне стратегічне планування ресурсів, особливо на рівні регіонів.

Отже, слабкість інституційної системи управління міграцією негативно впливає на її ефективність, особливо в умовах кризових ситуацій та суспільних потрясінь, які посилюють вимушену мобільність населення, що сьогодні є характерним для України, що зумовлює потребу у розробленні нових концептуальних підходів до вирішення накопичених проблем та модернізації міграційної політики держави.

Вважається, що подолання міграційних викликів у кризових умовах потребує переходу до антропоцентричної (людиноорієнтованої) моделі управління міграційними процесами, у якій захист прав людини виступає одночасно і ключовою метою, і базовим інструментом політики [15].

Це, насамперед, передбачає аналіз інституційної реакції та наявних правових прогалин. Відсутність комплексної стратегії, адаптованої до умов повномасштабної війни, спричиняє системні недоліки у захисті прав внутрішньо переміщених осіб, зокрема:

1. Житлові та економічні права ВПО. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [16] переважно виконує функцію гуманітарного захисту, але не забезпечує довгострокової інтеграції. Тимчасові житлові рішення та обмеженість компенсаційних механізмів (зокрема програма «ЄВідновлення»,

яка хоч і є дієвою, але недостатньо масштабованою) не гарантують стійких умов життя для ВПО. Це призводить до порушення соціально-економічних прав на належний рівень життя та ускладнює їхню інтеграцію в приймаючі громади.

Водночас, за даними Інформаційно-обчислювального центру Мінсоцполітики України, станом на 20 квітня 2026 року в країні зареєстровано 4 620 018 внутрішньо переміщених осіб [16], що свідчить про масштабність проблеми. Додатково, за оцінками KSE Institute, станом на листопад 2024 року було зруйновано або пошкоджено близько 236 тисяч об'єктів житлового фонду, а прямі втрати сягнули майже 60 млрд доларів США [17]. При цьому реальні масштаби руйнувань залишаються динамічними, оскільки воєнні дії тривають, спричиняючи подальші втрати житлової інфраструктури країни.

2. Інституційна розпорошеність управління. Як уже зазначалося, функціональна розмежованість між Міністерством соціальної політики, Міністерством у справах сім'ї та єдності України (формування політики соціального захисту ВПО), Міністерством закордонних справ (забезпечення прав громадян за межами держави), Пенсійним фондом України (виплати та адміністрування допомог для ВПО) та Державною міграційною службою (облік зовнішньо переміщених осіб) формує своєрідний управлінський розрив у регулюванні низки критично важливих сфер, зокрема освіти, медицини та соціальної інтеграції. Така фрагментація перешкоджає створенню інтегрованої цифрової системи обліку мігрантів і ускладнює якісне прогнозування міграційних процесів. У результаті виникає ситуація, що свідчить про кризу інституційної довіри до державних механізмів, які не забезпечують оперативної та узгодженої взаємодії між структурами.

3. Невизначеність правового статусу українських біженців за кордоном. Запроваджений у країнах ЄС механізм тимчасового захисту, попри його критичну важливість у період кризи, створює довгострокові ризики для України. Значна частина громадян, які інтегруються в європейські соціально-економічні системи, поступово втрачає зв'язок із державою походження. Відсутність системної державної політики щодо збереження їхньої ідентичності та стимулювання повернення становить загрозу для відтворення національного людського капіталу. За даними Моніторингу основних подій в економіці України (березень 2025 року), станом на 17 квітня 2025 року у світі перебувало близько 6,918 млн українських біженців, з яких 6,358 млн у країнах

Європи. Порівняно з груднем 2024 року їх кількість у ЄС зросла на 104 тис. осіб [18].

На основі наведеного аналізу подальший розвиток державної міграційної політики доцільно зосередити у трьох стратегічних напрямках. Перший напрям передбачає впровадження концепції «дипломатії реінтеграції» та формування нового правового механізму, зокрема, спеціального «перехідного міграційного статусу», який має замінити чинний режим тимчасового захисту. Такий підхід означає трансформацію зовнішньої міграційної політики від переважно реактивного консульського супроводу до проактивної моделі, спрямованої на підтримання сталих зв'язків між українськими громадянами за кордоном і державою походження та створення умов для їхнього добровільного повернення [19].

Сутність «дипломатії реінтеграції» полягає у поєднанні зовнішньополітичних, правових та економічних інструментів, які спрямовані на збереження соціально-економічної та культурної прив'язаності мігрантів до України, а також на мінімізацію бар'єрів для їх подальшої репатріації.

Ключовим елементом цієї моделі має стати запровадження «перехідного статусу», для якого необхідно вже сьогодні ініціювати переговорний процес з Європейським Союзом. Такий статус може передбачати:

- збереження соціальних прав громадян шляхом гармонізації пенсійних та соціальних внесків із українською системою та запобігання втраті страхового стажу;

- спрощені механізми повернення, включно з пріоритетним доступом до державних програм підтримки (житлові ініціативи, гранти для започаткування бізнесу в регіонах відновлення);

- визнання освітніх і професійних кваліфікацій, здобутих за кордоном, через механізми взаємного визнання дипломів і сертифікацій, що сприятиме ефективній реінтеграції фахівців [20].

Реалізація цього підходу є не лише елементом міжнародно-правового захисту громадян, а й стратегічним інструментом збереження та відновлення національного людського капіталу України.

Другий напрям – цифрова інтеграція внутрішньо переміщених осіб та пріоритет житлової політики. Внутрішня міграційна політика держави має бути переорієнтована на довгострокову, системну інтеграцію ВПО в приймаючі громади з акцентом на економічне закріплення та цифрову відкритість усіх процесів.

У цьому контексті ключовим завданням є трансформація житлової політики шляхом відходу від підходу тимчасового розміщення

на користь стійких інструментів забезпечення житлом. Йдеться, зокрема, про розширення державних компенсаційних механізмів (зокрема модернізацію програми «ЄВідновлення»), а також впровадження доступних іпотечних програм для ВПО, які мають бути тісно пов'язані з державними ініціативами відновлення регіонів. Такий підхід одночасно вирішує соціальну проблему забезпечення житлом і стимулює економічну активність, передусім у будівельному секторі та суміжних галузях.

Паралельно необхідним є впровадження комплексної цифровізації системи обліку вимушено переміщених осіб через створення платформи «Електронний мігрант». Вона має стати складовою екосистеми «Дія» та забезпечити подолання інституційної розрізненості.

До її функціоналу доцільно включити: формування єдиного цифрового профілю ВПО та зовнішніх мігрантів із відображенням їхніх потреб, навичок і кваліфікацій; автоматизацію надання соціальних послуг і виплат, що мінімізує бюрократичні процедури та людський фактор; аналітико-прогностичний модуль, який дозволить моделювати міграційні тенденції та оцінювати потреби громад, що приймають населення, для розробки адресних програм інтеграції та відновлення [15]. Третій напрям – зміцнення інституційної спроможності органів виконавчої влади у сфері міграційної політики. Реалізація попередніх стратегічних завдань неможлива без глибокого інституційного оновлення системи управління.

Першочерговим кроком має стати централізація функцій шляхом створення єдиного координуючого органу з питань міграції. Такий орган повинен виконувати роль головного центру формування політики, збору та аналізу даних, міжнародної взаємодії, а також моніторингу ефективності реалізації державних рішень у міграційній сфері.

Другим ключовим елементом реформування є запровадження проактивних аналітичних підходів до управління, зокрема моделей прогнозування на основі ймовірнісного (марковського) аналізу. Це дозволить перейти від реактивного реагування до випереджального планування міграційних процесів. Серед основних інструментів доцільно виокремити оцінку ймовірності повернення мігрантів залежно від рівня безпеки, економічних стимулів і житлових умов, а також моделювання потреб регіонів у соціальній інфраструктурі (освіта, охорона здоров'я, житло) з метою запобігання соціальним дисбалансам.

Комплексна реалізація зазначених підходів має бути закріплена в межах державної Концеп-

ції розвитку міграційної політики, орієнтованої на людиноцентричний підхід і захист прав людини, а її структура повинна охоплювати щонайменше три стратегічні блоки: внутрішню міграційну політику, зовнішню міграційну політику та інституційне посилення системи управління міграційними процесами [15].

Наразі в Україні вже триває підготовка відповідних програмних документів різними науковими та експертними інституціями, зокрема Всеукраїнською асоціацією компаній з міжнародного працевлаштування, Інститутом демографії та проблем якості життя НАН України, а також Маріупольським державним університетом у партнерстві з Міжнародним фондом «Відродження». У межах проєкту «Міграційна політика України: шляхи вдосконалення» планується розроблення Стратегії державної міграційної політики до 2035 року [21]. Таким чином, управління міграційними процесами в Україні постає як своєрідний індикатор зрілості державних інституцій та їхньої здатності забезпечувати верховенство права, особливо у сфері захисту прав людини.

Подолання кризи інституційної довіри з боку вимушено переміщених осіб можливе лише через глибоку трансформацію системи управління на засадах людиноорієнтованості, що забезпечить прозорість, ефективність і швидкість реагування як всередині країни, так і в міжнародному вимірі. Реалізація цих стратегічних змін створить передумови не лише для подолання поточної кризи, а й для перетворення людського капіталу мігрантів на один із ключових ресурсів повоєнного розвитку України.

4. Висновки. Реалізація міграційної політики України в країнах Близького Сходу є складним та багатовимірним процесом, який перебуває під впливом як внутрішньодержавних трансформацій, так і зовнішніх геополітичних факторів. Сучасна міграційна динаміка в цьому регіоні визначається високим рівнем трудової мобільності, активними економічними процесами та значною часткою іноземної робочої сили, що формує специфічні умови для міжнародного співробітництва України.

Ключовими проблемами реалізації міграційної політики залишаються недостатня ефективність договірно-правової бази, обмеженість інституційних механізмів захисту прав українських громадян за кордоном, а також недостатній рівень координації між державними органами у сфері міграційного управління. Окремо відзначено наявність ризиків, пов'язаних із нелегальною міграцією, порушенням трудових прав та

недостатньою інтеграцією українських мігрантів у правові системи країн перебування.

Аналіз сучасних міграційних процесів засвідчив, що під впливом воєнного стану та демографічних змін відбувається суттєва трансформація міграційних потоків, що вимагає перегляду стратегічних підходів до формування державної міграційної політики. У цьому контексті особливої актуальності набуває розширення міжнародного співробітництва з країнами Близького Сходу, удосконалення консульського захисту та впровадження ефективних механізмів регулювання трудової міграції.

Підвищення ефективності міграційної політики України можливе за умови комплексного оновлення нормативно-правової бази, посилення інституційної спроможності державних органів, розвитку цифрових сервісів у сфері міграційного управління та впровадження сучасних механізмів захисту прав мігрантів. Таким чином, удосконалення міграційної політики України в країнах Близького Сходу має здійснюватися на основі системного підходу, орієнтованого на європей-

ські стандарти, принципи міжнародного права та довгострокові національні інтереси держави.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних. Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання штучного інтелекту. Автор підтверджує, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Внесок авторів. Робота є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були одержані автором унаслідок аналізу та безпосереднього використання в роботі науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів.

References:

1. Forsberg, E. (2009). Refugees and intrastate armed conflict: A contagion process approach. Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research.
2. Cartagena Declaration on Refugees, adopted by the Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama (Cartagena de Indias, 22 November 1984). (1984). UNHCR. <https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central>
3. OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa (10 September 1969, Addis Ababa). (1969). UNHCR. <https://www.unhcr.org/media/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted-assembly-heads>
4. Andreiko, V. I. (2019). Rozvytok mihratsiinykh protsesiv v Yevropi ta Ukraina [Development of migration processes in Europe and Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Istorii*, 2, 134–142. <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/185419/186932>
5. Dymov, K. B. (2024). Reformuvannya mihratsiinoho zakonodavstva YeS: Mizhnarodno-pravovyi analiz kliuchovykh aspektiv Novoho paktu shchodo mihratsii ta prytulku [Reforming EU migration legislation: International legal analysis of key aspects of the New Pact on Migration and Asylum]. *Akademichni vizii*, 27. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10889995>
6. Rohach, O. Ya., Savchyn, M. V., & Mendzhul, M. V. (Eds.). (2017). Mekhanizm zabezpechennia prav vnutrishno peremishchenykh osib: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty [Mechanism for ensuring the rights of internally displaced persons: National and international aspects]. RIK-U.
7. Tyndyk, N. P. (2010). Administratyvno-pravovi aspekty protydii nelegalnii mihratsii v zarubizhnykh krainakh [Administrative and legal aspects of combating illegal migration in foreign countries]. *Demokratychni vriaduvannia*, 1, 80–88. http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk/fail/N_Tyndyk.pdf
8. Stoliap, Yu. A., & Krutik, Yu. V. (2023). Skladovi informatsiino-analitychnoho zabezpechennia derzhavnogo upravlinnia u sferi zapobihannia ta protydii nezakonnii mihratsii [Components of information and analytical support for public administration in preventing and combating illegal migration]. In *Derzhavna polityka shchodo protydii torhivli liudmy i nezakonnii mihratsii: Ukraina ta svit* (pp. 156–160). Lviv State University of Internal Affairs.
9. Chornozub, L. (2021). Protydiia nezakonnii trudovii mihratsii v YeS (kryminalno-pravovi aspekty) [Combating illegal labor migration in the EU: Criminal law aspects]. In *Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia – 2021* (pp. 137–144). Mykolaiv.

10. Filozofsko-pravovi zasady protydii nelegalnii mihratsii ta torhivli liudmy u hromadianskomu suspilstvi [Philosophical and legal principles of combating illegal migration and human trafficking in civil society]. (2014). Bila Tserkva.
11. Bilous, O. (2024, October 22). Nasedennia Ukrainy skorotylosia na 10 milioniv pislia vtorhnennia Rosii – OON [Ukraine's population has decreased by 10 million since Russia's invasion – UN]. RBK-Ukraine. <https://www.rbc.ua/rus/news/nasedennia-ukrayini-skorotylosia-10-milyoniv-1729595266.html>
12. Escritt, T. (2024, October 22). Ukraine's population has fallen by 10 million since Russia's invasion, UN says. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-population-has-fallen-by-10-million-since-russias-invasion-un-says-2024-10-22/>
13. Saakov, V. (2025, September 8). V Ukraini zrostaie kilkist vnutrishno peremishchenykh osib [The number of internally displaced persons is increasing in Ukraine]. DW. <https://www.dw.com/uk/v-ukraini-zrostaie-kilkist-vnutrisno-peremisenih-osib-oon/a-73922743>
14. Potapenko, V., et al. (2025). Suspilstvo, transformovane viinoiu: Analychna dopovid [Society transformed by war: Analytical report]. NISS. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.02>
15. Krutko, D. S. (2025). Napriamy rozvytku mihratsiinoi polityky Ukrainy v umovakh vymushenoї mobilnosti hromadian [Directions for the development of Ukraine's migration policy under conditions of forced mobility of citizens]. Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia, 4(47). <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-4.7>
16. Informatsiino-obchysluvalnyi tsentr Minsotspolityky Ukrainy [Information and Computing Center of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. (n.d.). Dashboard VPO. <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>
17. Andriienko, D., et al. (2025). Zvit pro priami zbytky infrastruktury... [Report on direct infrastructure damages...]. KSE Institute. https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
18. Kil'ist ukrainskykh bizhentsiv u Yevropi prodovzhuie zrostaty [The number of Ukrainian refugees in Europe continues to grow]. (2025, May 22). Texty.org.ua. <https://texty.org.ua/fragments/115135/kilkist-ukrayinskykh-bizhentsiv-u-yevropi-prodovzhuie-zrostaty-v-yakyh-krayinah-najbilshe/>
19. Pylypchenko, O. O., & Semenets-Orlova, I. A. (2025). Problemy zabezpechennia prav liudyny v konteksti suchasnykh mihratsiinykh tendentsii [Problems of ensuring human rights in the context of contemporary migration trends]. *Ekspert: Paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia*, 1(33), 52–58. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-1\(33\)-52-58](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2025-1(33)-52-58)
20. Kuryliuk, Y., Slyvka, M., & Kushnir, Y. (2021). Legal regulation of combating illegal migration in Ukraine and the EU. *Cuestiones Políticas*, 39(71), 472–491.
21. Vid depopulatsii do zrostantia: Stratehiia mihratsiinoi polityky Ukrainy do 2035 roku [From depopulation to growth: Migration policy strategy of Ukraine until 2035]. (n.d.). International Renaissance Foundation. <https://www.irf.ua/vid-depopulaciyi-do-zrostantia-strategiya-migracijnoyi-polityky-ukrayiny-do-2035-roku/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Устинова Ірина Петрівна

кандидат юридичних наук,
професор кафедри теорії держави і права,
конституційного та адміністративного права,
факультету права та міжнародних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»
e-mail: ustynova1970@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1112-807X

Бандар Нізар

аспірант кафедри теорії держави і права,
конституційного та адміністративного права,
факультету права та міжнародних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»
e-mail: nizar.bandar07@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2135-7821

Iryna Petrivna Ustynova

Candidate of Legal Sciences, Professor at
the Department of Theory of State and Law,
Constitutional and Administrative Law, Faculty of
Law and International Relations,
National University “Kyiv Aviation Institute”
e-mail: ustynova1970@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1112-807X

Nizar Bandar

Postgraduate Student at the Department
of Theory of State and Law, Constitutional
and Administrative Law, Faculty of Law and
International Relations,
National University “Kyiv Aviation Institute”
e-mail: nizar.bandar07@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2135-7821

Дата надходження статті: 29.05.2026

Дата надходження виправленої версії статті: 14.07.2026

Дата прийняття статті: 29.07.2026

Дата публікації статті: 14.09.2026